

Književnost.

Malo življenje. Spisal dr. Fr. Detela. „Ljudske knjižnice“ 4. zvezek. Založila „Katoliška Bukvarna“ v Ljubljani. — Ravno ko začnjenja „Dom in Svet“ priobčevati Detelovo najnovejšo povest, pa je izšla v novi izdaji povest istega pisatelja, ki je prvič pokazala njegov pisateljski dar v vsej kreposti in vrlini. Petindvajset let leži med „Malim življenjem“ in med „Rodoljubjem na deželi“. Zato je pa tem zanimivejše, primerjati ti dve povesti, ker v nji je dr. Detela položil bogat zaklad bistrega opazovanja, prijetne satire in ljubeznivega sočuvstva.

„Malo življenje“ se nam zdi za naš čas kakor nanovo izkopen, dolgo pogrešan literaren program. Berite „Malo življenje“ in povejte, če nismo ravno nekaj takega že deset let pogrešali? Od nebes do pekla, od salona do beznice smo srečno vse preiskali, a nikjer nismo bili doma. Po tuji deželi smo hodili, sami sebi se smilimo, in ko čitamo Detelovo povest, nam je, kakor bi se vrnili iz tujine zopet pod ljubi domači krov. In kaj je to, kar nam tako omili Detelovo povest?

Z veseljem tu srečujemo zopet ljudi, kakršni so v resnici naši ljudje. Pisatelj jih ni pognal skozi retorto in jim s kemičnimi sredstvi pregnal vso konkretnost, da bi prišli na dan kot

ŠVEDSKI KRALJ GUSTAV V.

lahke, meglene sence. Pobral je kmečkega fanta in mu ni imputiral ibsenizma, dekadentizma in drugih stvari, h katerim nima nobenega naravnega nagnjenja. Kmečko dekle je tu, miho in prisrčno, pa ne ve ničesar o histeriji in o impresionističnih halucinacijah. In mi z začudenjem zopet vidimo, da so ti ljudje iz mesa in krvi v svoji odkriti in preprosti poštenosti lepši in ljubeznivejši, kakor pa oni poosebljeni psihološki problemi, ki nas silijo, da se vglabljam v njihovo bolešno umetno konstruirano razpoloženje. Iz domnevanega življenja smo prestavljeni zopet v resnično življenje z njegovo radostjo in boleščjo, ki nam gre do srca naravnost in neposredno.

Detela je literaren demokrat, ki se ne povzdiguje nad žrtve svojega peresa, ampak stoji med njimi kot brat med brati in sestrami. Moderna gleda z viška doli nad življenje in ga analizira kakor nekaj, kar je treba prej prikrojiti in preparirati, preden se vzame v roko. Svoje tendence in predsodke nese v življenje materialistični naturalist ravno tako kot moderni dekadent in sili človeštvo, da mora z njegovega stališča soditi življenje. Detela pa pusti svoje junake de-

lati in govoriti, kakor jih je Bog ustvaril, in jih ne sili, da bi se podvrgli gospodovalni tendenci, ki bi jim zavijala oči, da bi gledali, česar ne vidijo, in da bi morali govoriti, česar ne čutijo oni, ampak gospod pisatelj, ki jim je tako ukazal, ker se neče ponižati do njih. Detela ljubi te svoje preproste rojake, gre mednje in s sočuvstvom poslušá utripanje njihovega srca. Od njih se uči govora in dovtipa, se zamisli v njihove nazore, in kar je po bistrem spoznanju nabral, to združi z umetniško roko v celotno sliko, ki ne kazi obraza prirodnemu originalu.

Ravno zato pa stoji Detela tudi na нравni višini, ki nam ga mora še posebno priljubiti. Segel je v življenje in je videl, da je zdravo in neizprijeno ljudstvo tudi нравno, polno nežnosti in rahločutnosti v svojih srčnih zadevah. Kako lepo je Detela opisal ljubezen,

kako nežno in vendar tako mogočno! To so akordi, ki zvené v dušo, ki ganejo srce in ga ne ranijo. Težka tragika krivde leži nad povestjo, roka umetnikova pa jo vodi z mirno gotovostjo do harmoničnega konca.

In še nekaj: Kar dr. Detela napiše, to je dozorelo. Redkokdaj more slovenska kritika kaj takega konstatirati, kajti pri nas se piše — rekel bi — iz rok v usta — sproti se proizvaja

ŠVEDSKA KRALJICA VIKTORIJA

in tiska, in tako zagleda beli dan marsikatero slabotno dete, ki boleha na prezgodnjem rojstvu. To je usodna napaka naše beletristike, in velik del krivde zadene to našo posebnost, da se nam leposlovje razvija skoro samo v periodičnih izdanjih, ki so velika izkušnja za brzopisne pisatelje, da sproti predejo svoje niti od meseca do meseca. In zato se marsikatera nit utrga ali izgubi, koncepcija postane neenotna, razdelitev tvarine se ne dá regulirati, ker začetek ne sluti konca. Treba je, da tudi to sami sebi povemo. Detela je izjema: On ima tisto neprecenljivo pisateljsko lastnost, da ne zaupa v vsemogočnost in nezmožljivost svoje trenutne inspiracije, ampak tehta, misli, popravlja in dovršuje. Zato je pa dovršeno in zrelo, kar pride izpod njegovega peresa, in čitatelj čuti slast neke estetične gotovosti, ker ne plava s pisateljem po nejasnih meglah, nevedoč, ali dospe kam ali bo padel z oblakov. Vsak stavek je na svojem mestu in zadene, vsaka beseda ima svojo vsebino. Zato imamo od dr. Detela manj, a kar je, je vse dobro in bo trajalo.

In še ene stvari ne pozabimo: Detelovega humorja! Satira ima precejšnje mesto v novejši slovenski lite-